

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

**О. П. ГУРЧЕНКОВ, Г. В. ЄФІМОВА,
О. М. МАЙСТРЕНКО, Н. Є. ТЕРЬОШКІНА**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання випускної роботи
на здобуття ступеня бакалавра**

Рекомендовано Методичною радою НУК

Електронне видання комбінованого
використання на DVD-ROM

МИКОЛАЇВ • НУК • 2011

УДК 658(076)
ББК 65.9(2)29
М 54

Укладачі: О. П. Гурченков, канд. екон. наук, професор;
Г. В. Єфімова, канд. екон. наук, доцент;
О. М. Майстренко, канд. екон. наук, доцент;
Н. Є. Терьошкіна, канд. екон. наук, доцент

Рецензент В. Н. Парсяк, д-р екон. наук, професор

Кафедра економіки та організації виробництва

Методичні вказівки до виконання випускної роботи на здобуття
М 54 ступеня бакалавра / О. П. Гурченков, Г. В. Єфімова, О. М. Майстренко,
Н. Є. Терьошкіна. – Миколаїв : Видавництво НУК, 2011. – 30 с.

Вміщено матеріали щодо організації та написання випускної кваліфікаційної роботи бакалавра, підготовки рукопису роботи, вимоги до його змісту, правила та вимоги оформлення й організації захисту бакалаврської роботи.

Призначено для студентів спеціальності 6.030504 "Економіка підприємства" при підготовці випускних робіт на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра з економіки підприємства.

УДК 658(076)
ББК 65.9(2)29

Навчальне видання

**ГУРЧЕНКОВ Олександр Петрович
ЄФІМОВА Ганна Вікторівна
МАЙСТРЕНКО Ольга Миколаївна
ТЕРЬОШКІНА Наталія Євгенівна**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання випускної роботи
на здобуття ступеня бакалавра**

Комп'ютерне верстання *В.Г. Мазанко*
Коректор *М.О. Паненко*

© Гурченков О. П., Єфімова Г. В.,
Майстренко О. М., Терьошкіна Н. Є., 2011
© Видавництво НУК, 2011

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,8. Обсяг даних 1297 кб.
Тираж 14. Вид. № 29. Зам. № 549.

Видавець і виготовник Національний університет кораблебудування,
54025, м. Миколаїв, просп. Героїв Сталінграда, 9
E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2506 від 25.05.2006 р.

ВСТУП

Випускна робота на здобуття ступеню бакалавра з економіки підприємства є важливою складовою навчального процесу, головним засобом якій підтверджує спосібність студента до самостійної роботи в опануванні обраної економічної спеціальності. Вона виконується кожним студентом індивідуально протягом визначеного терміну навчання в університеті паралельно із засвоєнням передбачених навчальним планом загальноосвітніх та спеціальних економічних дисциплін. Написання бакалаврської роботи базується на систематизації знань з комплексу базових та спеціалізованих дисциплін, таких як "Основи економічної теорії", "Економіка підприємства", "Маркетинг", "Економічний аналіз", "Планування діяльності підприємства", "Стратегія підприємства", "Економічне обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків" та ін.

Поряд з цим, бакалаврська робота є підсумком самостійного комплексного дослідження однієї з прикладних проблем економічного спрямування.

Відповідно до цього завданнями підготовки бакалаврської роботи є:

- закріплення теоретичних знань та практичних вмінь за спеціальністю;
- аналіз економічних явищ, фактів, процесів та взаємозв'язків, які мають місце в господарській діяльності підприємства;
- систематизація явищ, процесів, виявлення основних зв'язків та взаємозалежностей;
- розвиток навичок самостійної роботи студента;
- виявлення рівня підготовки студента до самостійної роботи.

У процесі підготовки бакалаврської роботи, студенти мають представити широту свого теоретичного та практичного економічного мислення, набуті відповідні навички виконання науково-дослідницької роботи, а під час захисту продемонструвати рівень своєї фахової підготовки. Тому дослідження студента є своєрідним звітом за весь період його навчання. Оскільки бакалаврська робота виконується студентом самостійно для прилюдного захисту, то в ній повинна знайти відображення сукупність результатів і положень, що характеризують її автора як здобувача освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, його особистий внесок. Положення, запропоновані автором, за формою і змістом мають бути всебічно обґрунтованими, чітко викладеними, аргументованими і зіставленими з уже відомими науково-практичними розробками щодо діяльності підприємств в Україні.

Таким чином, бакалаврська робота є самостійною науковою кваліфікаційною працею, в якій, на основі отриманих знань на протязі навчання виконаних її автором економічних досліджень та використаних літературних джерел, логічно та послідовно викладено розв'язання теоретичних проблем та прикладних завдань, що має відповідне значення для економіки підприємства.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА МЕТА ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Випускна робота бакалавра є кваліфікаційною роботою, яку виконує студент НУК денного навчання на четвертому курсі у восьмому семестрі, а студент заочного навчання – у дев'ятому семестрі, після засвоєння певного комплексу гуманітарних, природничо-наукових, загально-економічних та професійних дисциплін за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра та проходження виробничої практики.

За сутністю випускна робота підготовки рівня бакалавр з напрямку "Економіка підприємства" є підсумковою кваліфікаційною роботою та завершеним самостійним науковим дослідженням однієї з актуальних проблем, що стосуються економіки підприємств. Вона відіграє роль кваліфікаційного документу, на підставі якого Державна екзаменаційна комісія визначає рівень кваліфікації випускника, оволодіння теоретичними знаннями, набуття навичок прийняття раціональних управлінських заходів при вирішенні конкретних економічних проблем підприємства.

Виконання випускної роботи бакалавра має своєю метою систематизацію і закріплення професійних знань за спеціальністю, застосування цих знань при вирішенні конкретних виробничих задач; закріплення навичок самостійної роботи, придбання досвіду теоретичних і експериментальних досліджень.

Для досягнення поставленої мети вирішують наступні завдання:

- поглибити, систематизувати і закріпити знання, отримані протягом всього процесу навчання в НУК;

- виявити уміння студента застосувати набуті знання при розв'язанні конкретних задач у економічній діяльності;

- розвинути вміння вести науковий пошук, узагальнювати різні методичні підходи та концепції, чітко аргументувати власну точку зору з досліджуваної проблеми;

- виявити здібності студента підбирати, систематизувати та аналізувати необхідну інформацію про діяльність об'єкту дослідження, проводити його економічну діагностику за умови неповної інформації;

- закріпити володіння системним підходом, сучасною методологією, методичним апаратом, інструментарієм та технологічними прийомами обґрунтування управлінських рішень, впровадження рекомендацій на конкретних об'єктах;

- здобути і поглибити навички роботи з науковими, методичними, законодавчими та інструктивними матеріалами;

- сформувати навички особистої тактики фахівця з економіки і підприємництва, керівника та члену колективу, принципи поведінки в суспільстві;

- виявити ступінь підготовки випускника до самостійної роботи в умовах трансформації економічних відносин, сучасної науково-технічної революції, сучасного виробництва, прогресу науки, техніки та культури.

Організація підготовки випускної роботи бакалавра базується на засадах:

- добровільності та ініціативності студента у виборі напрямку дослідження випускної роботи бакалавра;

- обов'язковості випускної роботи бакалавра та самостійності її виконання;

- інтегрованості розробок з усіма дисциплінами, передбаченими навчальним планом;

- індивідуальності консультування науковим керівником;

- особистої відповідальності студента та постійного контролю керівником виконання встановленого регламенту.

Ці методичні вказівки повинні допомогти студентам спеціальності "Економіка підприємства" підготувати, оформити та своєчасно представити до захисту випускні роботи бакалавра у відповідності з вимогами, що до них висуваються.

2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Випускна робота має бути виконана студентом самостійно і містити сукупність результатів та положень, що виносяться на відкритий захист. Пропозиції повинні бути належним чином обґрунтовані.

Виконання випускної роботи складається з наступних етапів:

1. Призначення наукового керівника.
2. Вибір теми випускної роботи.
3. Розробка завдання.
4. Виконання роботи відповідно до плану-графіку.
5. Оформлення випускної роботи.
6. Розробка презентації для захисту випускної роботи
7. Попередній (кафедральний) захист випускної роботи.
8. Рецензування випускної роботи.
9. Захист випускної роботи на засіданні Державної екзаменаційної комісії.

Загальна тривалість виконання випускної роботи бакалавра визначається навчальними планами підготовки бакалаврів з економіки. Навчальним планом підготовки бакалаврів з економіки підприємства на випускну роботу відводиться 1 тиждень. Час на призначення керівника, вибір теми роботи, розробку завдання в загальну тривалість виконання випускної роботи бакалавра не входять.

Випускну роботу студент виконує під науковим керівництвом викладача кафедри економіки та організації виробництва, призначеного засіданням випускаючої кафедрою. Науковими керівниками можуть бути також викладачі інших кафедр НУК, викладачі інших ВНЗ, а також фахівці підприємств та організацій, що займають посаду за місцем роботи не нижчу за начальника відділу (бюро). Персональне призначення наукового керівника випускної роботи бакалавра здійснюється на випускаючій кафедрі під час сьомого семестру, а заочної форми навчання – восьмого

семестру. В цей період студенту надається можливість самостійно вибрати наукового керівника шляхом попередніх переговорів. Отримавши згоду у викладача або фахівця-практика, студент подає заяву на ім'я завідуючого випускаючої кафедрою у вільній формі з проханням призначити йому керівника випускної роботи, вказує його прізвище, ініціали, вчений ступінь, посаду. На заяві викладач або фахівець-практик, що дали згоду на наукове керівництво, ставлять візу "Згоден" та свій підпис. Призначення наукового керівника випускної роботи бакалавра студентам, які не подали відповідну заяву на кафедру до закінчення сьомого семестру (восьмого – для студентів-заочників), здійснюється завідуючим випускаючої кафедрою.

Тема випускної роботи вибирається студентом денного навчання в сьомому семестрі, а заочного навчання – в восьмому семестрі самостійно або за рекомендацією наукового керівника. Для виконання випускної роботи бакалавра пропонується на вибір дві типові теми:

1. Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства

2. Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства

При виборі теми необхідно обов'язково враховувати, що випускна робота виконується на фактичних даних щодо ринкової ситуації в регіоні та на матеріалах реально діючих підприємств. Для першої теми вказується в якій сфері буде діяти новостворене підприємство (виробництво, будівництво, торгівля, надання послуг, посередницька діяльність тощо). Для другої теми необхідно вказати на прикладі якого підприємства виконується робота. Остаточне формулювання тем має бути таким, наприклад:

– Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства у виробничій сфері.

– Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства (на прикладі ПАТ "Миколаївський суднобудівний завод "Океан").

У складі другої теми під поняттям "розвиток підприємства" розуміються будь-які організаційно-технічні заходи, що призводять до підвищення ефективності його діяльності, включаючи освоєння виробництва нової продукції, реструктуризацію або реорганізацію підприємства.

Завдання на випускну роботу бакалавра видається науковим керівником за формою, наведеною в додатку "А", не пізніше початку восьмого, а студентів заочного навчання – дев'ятого семестру.

Завдання містить чітке формулювання теми випускної роботи, перелік питань, що належать до розробки, формулювання завдання з економічної теорії та охорони праці; вказуються дата видачі завдання і дата представлення завершеної випускної роботи на кафедру для попереднього захисту згідно наказу ректора. Завдання підписується науковим керівником, консультантами та студентом. Підпис студента підтверджує те, що він прийняв дане завдання до виконання. Оформлений лист завдання з підписами включається до складу зброшурованої випускної роботи.

Виконання випускної роботи організується студентом самостійно. При цьому він керується порадами наукового керівника та графіком виконання випускної роботи, підписаним науковим керівником та затвердженим завідувачем кафедри. Типовий графік виконання випускної роботи з указаними термінами виконання кожного етапу наводиться в додатку Б.

Попередній захист випускної роботи бакалавра має своєю метою виявити ступінь готовності випускної роботи до захисту перед Державною екзаменаційною комісією. Для проведення попереднього захисту випускних робіт рішенням засідання кафедри створюються кафедральні комісії зі складу викладачів кафедри (штатних і сумісників). Склад комісії не повинен бути менше трьох викладачів на чолі з головою комісії. Усі студенти закріплюються за відповідними комісіями розпорядженням завідуючого кафедрою.

Комісія при перевірці випускних робіт насамперед звертає увагу на такі питання:

- структурно-логічну побудову роботи;
- відповідність змісту розділів і параграфів їх назві;
- глибину розробки ключових питань теми випускної роботи і ступінь самостійності проектної частини;
- наявність методичних і методологічних помилок під час розробки теми;
- наявність на титульному листі підпису студента і наукового керівника (додаток В);
- наявність на зворотному боці титульного листа (листі узгодження) підписів консультантів з основ економічної теорії та з охорони праці (продовження додатку В);
- відповідність оформлення випускної роботи діючим стандартам;
- наявність проекту презентації випускної роботи.

Кафедральна комісія може ставити запитання студенту за змістом випускної роботи, заслуховувати доповіді, з якими студент готується виступати перед Державною екзаменаційною комісією. Ведеться протокол засідання кафедральної комісії, у якому відзначаються всі помічені недоліки в структурі, змісті й оформленні випускної роботи.

В разі, коли випускна робота та її захист цілком відповідають пропонуваним вимогам, то кафедральна комісія в протоколі засідання ухвалює рішення "Допустити до захисту перед Державною екзаменаційною комісією", а студенту видається лист "Довідка" за формою додаток Г. У випадках, коли кафедральна комісія виявила недоліки у виконанні випускної роботи, робота може бути направлена на повторний захист після усунення недоліків, або не допущена до захисту перед Державною екзаменаційною комісією. У даному випадку "Довідка", як допуск до основного захисту не видається.

Рецензія на випускну роботу бакалавра готується в письмовій формі зовнішнім (стосовно випускаючої кафедри) рецензентом. Цей документ має відображати ступінь відповідності обсягу і змісту роботи завданню кафедри і вимогам, що висуваються до робіт на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра. У зв'язку з цим рецензент має звернути увагу на такі питання:

- ступінь глибини розробки окремих розділів роботи, її новизну чи традиційність;
- техніко-економічний рівень прийнятих у випускній роботі рішень, їхню практичну значимість чи помилковість;
- достатність використання статистичної інформації, законодавчих і нормативних актів, літературних джерел;
- основні недоліки та недопрацювання випускної роботи;
- якість оформлення і грамотність написання.

У заключній частині рецензент дає загальну оцінку роботи за стобальною системою, яка після всього переводиться в чотирибальну ("відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно") і робить висновок про те чи заслуговує студент присвоєння кваліфікаційного рівня бакалавра з економіки підприємства. При цьому рецензенту надається право окремо викласти свою точку зору щодо теми, змісту й обсягу випускної роботи. Типовий перелік питань, розглянутих у рецензії, відображений в додатку Д.

Підписана рецензія завіряється печаткою підприємства або установи, в якій працює рецензент, та надається на кафедру не пізніше ніж за один день до початку засідання Державної екзаменаційної комісії. Направлення на рецензію студент одержує після допуску його до захисту перед Державною екзаменаційною комісією.

До початку захисту випускної роботи студент надає на випускаючу кафедру оформлений і зброшурований рукопис випускної роботи, електронний варіант презентації, надрукований варіант доповіді з посиланнями на слайди презентації, відгук наукового керівника, завірену рецензію, залікову книжку. Студент може також надати документи, що підтверджують наукову і практичну значимість виконаної роботи (відгук фахівців, друковані статті, акти впровадження і т. ін.).

Згідно з навчальним планом підготовки бакалавра робота Державної екзаменаційної комісії проводиться наприкінці восьмого семестру, для студентів заочної форми навчання – наприкінці дев'ятого семестру. Склад Державної екзаменаційної комісії формується випускаючою кафедрою і затверджується наказом ректора НУК. Голова Державної екзаменаційної комісії затверджується Міністерством освіти і науки України.

До складу Державної екзаменаційної комісії крім Голови входять: декан інженерно-економічного факультету, завідуючий випускаючою кафедрою, два-три провідні викладачі випускаючої кафедри і представник кафедри охорони праці.

Відповідальний за організацію захисту випускних робіт бакалаврів складає календарний графік роботи Державної екзаменаційної комісії, визначає черговість захисту випускних робіт, одержує з деканату ІЕФ довідки про виконання студентами навчальних планів та отримані оцінки з теоретичних дисциплін, курсових проектів і робіт, усіх видів практик. Як правило, відповідальний за організацію захисту випускних робіт на випускаючій кафедрі входить до складу Державної екзаменаційної комісії як секретар. Зазначений працівник кафедри контролює своєчасність надання студентами необхідного пакета документів.

Відомості про студентів, які захищають випускні роботи на черговому засіданні Державної екзаменаційної комісії, місце засідання і початок роботи комісії вивішуються напередодні на дошці оголошень випускаючої кафедри.

У призначений день захисту студенти повинні прибути з випускною роботою і презентацією за одну годину до початку захисту, щоб встигнути підготуватися до захисті.

Публічний захист випускної роботи починається з оголошення секретарем особистих даних студента (успішності навчання) та відгуку наукового керівника. Далі автор доповідає результати випускної роботи протягом не більше 5 хвилин. Під час доповіді студент має розкрити: актуальність теми, зміст проведених досліджень і запропоновані заходів та обґрунтування їх ефективності. Особливо важливим є те, щоб мова студента була ясною, граматично правильною, упевненою, що робить доповідь зрозумілою і переконливою. Слід зважати також на вибір одягу, пози під час виступу, а також жестів, міміки, манер та інших зовнішніх і вербальних форм поведінки. Свій виступ студент має побудувати таким чином, щоб показати високий рівень теоретичної підготовки, ерудицію і здатність дохідливо викласти основні наукові результати проведеного дослідження. Дуже важливо ув'язати текст доповіді з презентацією (необхідно звертати увагу членів комісії на слайди, коротко пояснюючи їх зміст).

Доповідь починається зі звертання: "Шановний пане голово! Шановні члени Державної комісії! Панове!". Завершити доповідь слід словами "Доповідь завершено. Дякую за увагу!".

Після доповіді Голова і кожен член Державної комісії можуть поставити запитання студенту як з теми випускної роботи, так і взагалі за фаховим спрямуванням. Члени Державної екзаменаційної комісії ставлять запитання студенту з метою визначення рівня його професійної підготовки, ступеня самостійності під час виконання випускної роботи, рівня ерудиції в цілому.

Після відповіді на запитання членів Державної екзаменаційної комісії і присутніх у залі секретар оголошує рецензію. На зауваження щодо випускної роботи, які вказані у рецензії студент зобов'язаний відповісти членам Державної екзаменаційної комісії.

Наприкінці засідання комісія підводить підсумки захисту. Оцінка щодо захисту кожного студента визначається як середньоарифметична оцінок, що виставляються членами Державної екзаменаційної комісії. Оцінки виставляються студенту кожним членом Державної екзаменаційної комісії за 100-бальною системою. При цьому бали присвоюються в таких межах:

- за зміст випускної роботи – до 40 балів;
- за оформлення – до 10 балів;
- за презентацію (доповідь і слайди) – до 20 балів;
- за відповіді на питання – до 30 балів.

У випадку розбіжності думок висновок Голови Державної екзаменаційної комісії є вирішальним. Оцінки за результатами захисту оголошуються студентам у день захисту. Студенти, що одержали незадовільні оцінки, відраховуються з НУК. Вони одержують академічну довідку.

Випускна робота бакалавра, включаючи презентаційні матеріали, після захисту подається автором в архів кабінету дипломного проектування НУК (каб. 610) чи за письмовим запитом – підприємству, на матеріалах якого виконувалася робота.

3. СТРУКТУРА І ЗМІСТ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Випускна робота бакалавра повинна мати чітку та логічну структуру. Обсяг випускної роботи бакалавра не повинен перевищувати 80 сторінок друкованого тексту, оформленого відповідно до вимог діючих Стандартів щодо оформлення письмових робіт студентів (далі – Стандарт). При цьому додатки в зазначений обсяг не включаються.

За структурою випускна робота бакалавра складається з таких частин:

- титульна сторінка (оформлений відповідно до Стандарту) – 1 стор.;
- сторінка завдання – 2 стор.;
- зміст – 1 стор.;
- вступ – 1-3 стор.;
- розділ 1 (теоретична частина), орієнтовно 10-20 сторінок;
- розділ 2 (аналітична частина), орієнтовно 20-25 сторінок;
- розділ 3 (проектна частина), орієнтовно 15-20 сторінок;
- розділ 4 (питання охорони праці), орієнтовно 5 сторінок;
- висновки – 3 стор.;
- список літератури – 2 стор.;
- додатки.

Титульна сторінка оформлюється відповідно до вимог Стандарту (додаток В). На титульній сторінці випускної роботи повинні розписатися:

- студент в тому, що він виконав роботу;
- науковий керівник – в тому, що він перевірів роботу і вважає, що вона може бути допущена до захисту;
- завідувач випускаючої кафедри – в тому, що він допускає роботу до захисту перед Державною екзаменаційною комісією.

Зворотна сторона титульного листа – є листом-узгодженням, де консультанти кафедр "Основ економічної теорії" та "Охорони праці" підписуються в тому, що вони перевірили відповідні розділи і вважають, що ті виконані на належному рівні.

Сторінка завдання оформлюється на початку восьмого семестру для денного, дев'ятого семестру для заочного навчання і розташовується у випускній роботі безпосередньо після титульної сторінки.

Зміст випускної роботи бакалавра залежить від обраної теми, є типовим і не змінюється. При виконанні випускної роботи студент чітко дотримується плану, рекомендованого даними методичними вказівками. Студентам пропонується на вибір одна з двох тем випускних робіт. Зміст роботи, що виконується на тему "Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства", наведений в додатку Е. Зміст роботи, що виконується на тему "Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства", наведений в додатку Ж.

У змісті надаються найменування розділів, підрозділів та пунктів, та номери відповідних початкових сторінок, починаючи зі вступу і закінчуючи списком літератури і додатками. Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки по тексту випускної роботи. Всі заголовки у змісті починаються з великої літери, крапка в кінці не ставиться. Останнє слово кожного заголовку подовжується крапками з відповідним номером сторінки у крайньому правому положенні в рядку.

У *вступі* обґрунтовується актуальність обраної теми, її наукове та практичне значення, коротко характеризується стан проблеми, формулюються мета і завдання дослідження, визначаються об'єкт, предмет, методи та інформаційна база дослідження. Обсяг вступу повинен складати 2–3 сторінки. Приклад вступу наведений в додатку З.

У *першому розділі* основної частини, який повинен мати теоретичний характер і виконується за допомогою консультанту кафедри "Основ економічної теорії", слід викласти суть досліджуваної проблеми та ступінь її сучасної розробки, аналіз та узагальнення існуючих концепцій, визначити дискусійні аспекти та невирішені питання, проблеми, розглянути еволюцію підходів до їх вирішення, викласти теоретичні основи обраної теми. Рекомендується саме в цю частину включити підрозділ, присвячений огляду сучасної наукової літератури з питань, що розглядаються. Перший розділ є основою для розробки прикладних аспектів обраної теми, які студент повинен викласти в подальших розділах випускної роботи бакалавра (додатки Е та Ж).

Другий розділ повинен мати аналітичний характер. Для теми "Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства" аналітичний матеріал повинен включати два напрямки – оцінку ринку обраної сфери економічної діяльності, в якій буде діяти новостворене підприємство, та оцінку й обґрунтування вибору організаційно-правової форми започаткування бізнесу.

Для теми "Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства" аналітичний матеріал повинен включати економічну характеристику підприємства – об'єкта дослідження – та оцінку результатів його діяльності за останні роки.

Аналітичний матеріал, проміжні розрахунки та отримані кількісні результати мають бути подані у таблицях, рисунках, графіках, діаграмах, тощо, вміщених в другий розділ основної частини або у винесених в додатки (додатки Е та Ж).

Третій розділ має містити бізнес-план створення нового підприємства або розвитку діючого (відповідно до обраної теми випускної роботи) (додатки Е та Ж).

Четвертий розділ присвячений питанням охорони праці на підприємстві. Завдання на виконання цього розділу видає консультант-викладач кафедри екології (головний корпус НУК, аудиторія 636). Зміст розділу "Охорона праці" передбачає розробку одного чи кількох конкретних питань з техніки безпеки, виробничої санітарії, пожежної безпеки або організації робочого місця, поста управління тощо. При проведенні аналізу небезпечних та шкідливих виробничих факторів необхідно привести розрахунки і висновки з посиланням на діючі норми, правила, стандарти та інші нормативи. Наводяться рішення найбільш важливих для даного проекту питань охорони праці і детальна розробка одного або двох конкретних заходів.

У *висновках* необхідно коротко підвести конкретні підсумки досліджень, що були проведені у випускній роботі, акцентуючи увагу на пропозиціях автора. Рекомендований обсяг висновків 2–3 сторінки. Приклад висновків до випускної роботи наведений в додатку "И".

Список літератури. Перелік джерел наукової, методичної, статистичної інформації, використаної під час виконання дослідження, є невід'ємною частиною випускної роботи. Список літератури повинен містити перелік усіх першоджерел, на які є посилання у тексті роботи, або які використовувалися під час здійснення дослідження (25–30 джерел). Спи-

сок літератури укладається та оформлюється відповідно до Стандарту. Посилання на них мають наводитись у вигляді порядкового номеру за списком джерел у квадратних дужках, наприклад [19].

Додатки. Вся інформація, що представлена у текстовій, табличній, графічній формі або у вигляді форм первинної статистичної звітності, яка не увійшла до складу основної частини, входить до складу додатків. Додатки не входять до загального обсягу випускної роботи.

4. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Випускні роботи захищають перед Державною екзаменаційною комісією на відкритому засіданні. Для виступу студентові надається 5 хвилин, що відповідає письмовій доповіді викладеній на 2–3 сторінках. Виступ студента на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії повинен бути старанно підготовленим, стислим і змістовним, узгодженим науковим керівником.

Тези доповіді і презентацію випускник готує заздалегідь. Не слід переказувати вступ та зміст всіх розділів роботи, зупинятися на технічній стороні розрахунків. Необхідно стисло визначити мету та завдання роботи, обґрунтувати актуальність теми, охарактеризувати об'єкт дослідження, оцінити його стан. Друга її частина присвячується викладенню суті запропонованих заходів та обґрунтуванню їх ефективності. Під час доповіді необхідно звертати увагу членів Державної екзаменаційної комісії на слайди презентації, коротко пояснюючи його зміст.

Члени Державної екзаменаційної комісії можуть задавати студенту питання щодо змісту роботи, а також з окремих дисциплін. Відповіді мають бути конкретними, аргументованими і короткими. Після відповіді випускника на запитання науковим секретарем оголошується рецензія. Студент має відповісти на всі зауваження або погодитися з ними.

Для захисту випускної роботи бакалавра перед Державною екзаменаційною комісією необхідно підготувати презентацію. Для цього студенти користуються програмою PowerPoint. Презентація має включати не менше 6-ти слайдів. Обов'язково відобразити таку інформацію:

- на першому слайді – тема випускної роботи, науковий керівник і автор;
- на другому – мета випускної роботи із зазначенням об'єкту дослідження.

Далі на слайди слід винести ключову інформацію щодо випускної роботи: основні схеми і таблиці, що відображають результати оцінки ринку, стану підприємства, пропозиції автора щодо розвитку бізнесу, економічне обґрунтування розробленого бізнес-плану. Останній слайд "Дякую за увагу!".

Не допускається винесення на слайди інформації, яка не міститься у випускній роботі!

Слайди мають бути пронумеровані, а в тексті доповіді необхідно посилатися на номер слайду. Допускається при створенні презентації використання анімаційних ефектів, але таким чином, щоб це не заважало сприйняттю основної інформації.

Крім електронного варіанту на захист студент готує надрукований варіант презентації для членів Державної екзаменаційної комісії (по числу членів комісії). На титульній сторінці надрукованого варіанту презентації підписується автор та науковий керівник. До надрукованого варіанту можна додати ксерокопії документів, що підтверджують цінність випускної роботи – актів впровадження, тез доповідей на конференціях, наукових статей тощо.

Після захисту один екземпляр надрукованої презентації здається до архіву кабінету дипломного проектування НУК (каб. 610) разом з рукописом випускної роботи.

Додаток А

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМ. МАКАРОВА

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Зав. кафедри
економіки та організації
виробництва

"__" ____ 20__р.

**ЗАВДАННЯ
НА ВИПУСКНУ РОБОТУ
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавра з економіки підприємства**

Студент _____
(Прізвище, Ім'я, По-батькові)

Тема роботи _____

Затверджена наказом по університету № __ від "__" ____ 20__ року

Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) _____

Перелік презентаційних матеріалів _____

Продовження додатку А (зворотна сторона листа-завдання)

Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи і змістом завдання:

Розділ	Консультант (Прізвище І. Б., посада)	Зміст завдання	Підпис і дата видачі завдання	
			Підпис	Дата
1. Підприємство як первинна ланка економіки				
2. Охорона праці				

Дата видачі завдання
"___" _____ 20__ р.

Дата представлення роботи на кафедрі
"___" _____ 20__ р.

"Завдання видав"

Науковий керівник _____ / _____ /
(Прізвище, Ім'я та По-батькові) (підпис)

"Завдання прийняв до виконання"

Студент _____ / _____ /
(Прізвище, Ім'я та По-батькові) (підпис)

Додаток Б

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Зав. кафедри економіки та
організації виробництва

"__" _____ 20__ р.

**ГРАФІК
ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавра з економіки підприємства**

Тема _____

№ з/п	Етапи виконання випускної роботи	Термін	Тривалість
1	Вибір теми випускної роботи	До 1.02	січень
2	Затвердження наукового керівника та теми випускної роботи	До 1.02	січень
3	Збір статистичної інформації	До 10.03	6 тижнів
4	Вивчення методичних та наукових видань, інтернет-джерел з теми випускної роботи	До 15.03	лютий, березень
5	Розробка теоретичного розділу	До 1.04	березень
6	Розробка аналітичного розділу	До 15.04	15 днів квітня
7	Розробка проєктного розділу	До 1.05	15 днів квітня
8	Розробка вступу, висновків та інших розділів	До 15.05	15 днів травня
9	Завершення рукопису випускної роботи та ознайомлення з ним наукового керівника і консультантів	До 20.05	5 днів травня
10	Усунення зауважень наукового керівника та повне завершення дипломної роботи	До 30.05	10 днів травня
11	Розробка презентації випускної роботи	До 4.06	5 днів червня
12	Подання закінченої роботи на кафедральну комісію та її захист	До 5.06	за графіком роботи комісії
13	Подання дипломної роботи рецензенту та отримання рецензії	До 10.06	5 днів червня
14	Захист дипломної роботи перед ДЕК	До 30.06	за графіком роботи ДЕК

Науковий керівник _____ / _____ /
(Прізвище, Ім'я та По-батькові) (підпис)

Студент-дипломник _____ / _____ /
(Прізвище, Ім'я та По-батькові) (підпис)

Додаток В

Зразок оформлення титульної сторінки випускної роботи
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний університет кораблебудування
ім. адм. Макарова

Кафедра економіки та
організації виробництва
"Допущений до захисту"
Завідувач кафедри

" " _____ 20__р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавра з економіки підприємства

На тему: *назва теми*

Науковий керівник

_____ наук. ступінь, вч. звання П.І.п-Б.
(підпис)

Студент

_____ П.І.п-Б.
(підпис)

Миколаїв – 20__р.

Продовження додатку В (зворотна сторона титульної сторінки)

Лист-узгодження

Консультант розділу

"Підприємство як

первинна ланка економіки" _____ *наук. ступінь, вч. звання П.І.п-Б.*
(підпис)

Консультант

розділу "Охорона праці" _____ *наук. ступінь, вч. звання П.І.п-Б.*
(підпис)

Додаток Г

ДОВІДКА

Студент _____ групи _____

Кафедри _____

Виконав випускну роботу на тему: _____

згідно з завданням і може бути допущений до її захисту на засіданні ДЕК.

Зав. кафедрою _____

Додаток Д
РЕЦЕНЗІЯ

на випускню роботу студента НУК _____

(прізвище, ім'я та по батькові)

виконану на тему: _____

Текст рецензії має висвітлювати наступні питання:

1. Стисла характеристика розділів роботи та її позитивні сторони.
2. Засоби вивчення та обробки матеріалу, що застосовувалися.
3. Пропозиції, які висловив студент, рівень їх професіонального обґрунтування та практичне значення.
4. Основні недоліки та вади роботи.
5. Якість оформлення роботи.
6. Загальний висновок: чи підготовлений студент до самостійної роботи як фахівець.

Наприкінці обґрунтовано наводиться оцінка випускної роботи за чотирибальною системою: "незадовільно", "задовільно", "добре", "відмінно" та дається висновок про можливість здобувача щодо отримання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра з економіки підприємства.

Рецензент _____ / _____ /

(прізвище, ім'я та по батькові, посада, місце роботи, науковий ступінь, звання)

підпис

Підпис _____ завіряю

" ____ " _____ 20__ р. _____

(підпис)

(МП)

Додаток Е

Зміст випускної роботи для теми "Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства"

ЗМІСТ	стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ	7
1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції	7
1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності.....	15
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ І ОБГРУНТУВАННЯ БІЗНЕС-ІДЕЇ	22
2.1. Аналіз ринку (<i>вказати вид економічної діяльності, регіон</i>)	22
2.2. Обґрунтування бізнес-ідеї і організаційно-правової форми підприємства	32
РОЗДІЛ 3. БІЗНЕС-ПЛАН СТВОРЕННЯ НОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	42
3.1. Резюме	42
3.2. Опис продукту	43
3.3. Маркетинговий план.....	45
3.4. Виробничий план	48
3.5. Організаційний план	51
3.6. Фінансовий план	54
3.7. Оцінка ризиків	60
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	62
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	75
ДОДАТКИ.....	77

Додаток Ж

Зміст випускної роботи для теми "Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства"

ЗМІСТ	стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ	7
1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції	7
1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності	15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (вказати підприємство)	22
2.1. Характеристика підприємства	22
2.2. Оцінка стану та динаміки виробничих ресурсів підприємства	25
2.3. Оцінка результативності роботи підприємства	34
РОЗДІЛ 3. БІЗНЕС-ПЛАН РОЗВИТКУ (вказати підприємство)	42
3.1. Резюме	42
3.2. Опис продукту	43
3.3. Маркетинговий план	45
3.4. Виробничий план	48
3.5. Організаційний план	51
3.6. Фінансовий план	54
3.7. Оцінка ризиків	60
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	62
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
ДОДАТКИ	77

Додаток 3

Зразок вступу випускної роботи

ВСТУП

Сучасна економічна ситуація, пов'язана з переходом до ринкових відносин, диктує підприємствам новий підхід до внутрішнього планування. Планування необхідно будь-якій організації, що має намір виживати якось в майбутньому. Підприємства змушені шукати такі форми й моделі планування, які забезпечували б максимальну ефективність прийнятих рішень.

Актуальність теми випускної роботи полягає в тому, що в Україні відбуваються глибокі економічні зміни, обумовлені поверненням країни в русло загальних економічних процесів світового розвитку. Іде докорінна перебудова колишнього механізму управління економікою, його заміна ринковими методами господарювання. Для сучасного ринку характерні дуже складні умови розвитку виробництва, висока конкуренція однотипних товарів. Тому саме постійний контроль та розробка заходів щодо забезпечення ефективності діяльності підприємства є головною проблемою для засновників та керівництва. Оптимальним варіантом досягнень таких рішень є бізнес-план.

Оволодіння мистецтва складання бізнес-планів сьогодні стає актуальним з кількох причин:

- господарські проблеми міняються й ставлять досвідчених керівників перед необхідністю по-новому розглядати свої майбутні заходи, і готуватися до незвичної справи – боротьби з конкурентами, у якій не буває дріб'язків;

- для одержання інвестицій і підйому економіки необхідно вміти обґрунтовувати свої заявки й доводити інвесторам життєздатність і реальність своїх планів.

Все це зумовлює необхідність і своєчасність розробки теми випускної роботи.

Метою даної випускної роботи є огляд теоретичних положень щодо діяльності підприємств в Україні, дослідження поточного стану підприємства та розробка на цій основі бізнес-плану щодо його розвитку.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються наступні завдання:

- визначення економічної природи і функцій підприємства;
- характеристика логіки розробки та ролі бізнес-плану у розвитку підприємств;
- характеристика діяльності підприємства;
- діагностика виробничих ресурсів підприємства;
- аналіз результативності діяльності та фінансового стану підприємства як передумова розробки бізнес-плану;
- розробка бізнес-плану проекту розвитку підприємства.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є господарська діяльність базового підприємства, а предметом дослідження – забезпечення ефективного розвитку підприємства шляхом впровадження бізнес-плану.

Інформаційними джерелами для написання випускної роботи були нормативно-правові акти з питань підприємницької діяльності, організації бухгалтерського обліку і фінансової звітності, національні положення (стандарти) та бухгалтерська і фінансова звітність базового підприємства.

Структурно випускна робота складається з п'яти розділів, вступу висновків, списку використаної літератури та додатків. Робота викладена на 78 сторінках друкованого тексту, містить 5 рисунків, 21 таблицю, 4 додатки. Список літератури містить 33 джерела.

В першому розділі розглянуті теоретичні аспекти економічної природи підприємства, характеристика видів економічної діяльності в Україні, структура та фактори, що визначають її ефективність, логіка розробки та роль бізнес-плану.

В другому розділі виконано оцінку господарської діяльності базового підприємства, розглянуто вихідні передумови його подальшого розвитку.

В третьому розділі розроблено бізнес-план розвитку базового підприємства, проведено оцінку економічної ефективності запропонованого бізнес-плану та оцінку ризиків господарської діяльності.

Четвертий розділ присвячено питанням охорони праці на підприємстві.

Додаток И

Зразок висновків випускної роботи

ВИСНОВКИ

За результатами виконання випускної роботи можна зробити висновок, що поставлена мета була досягнута, а саме на основі розглянутих теоретичних підходів та проведеного аналізу господарської діяльності підприємства розроблений бізнес-план його подальшого розвитку.

За умов ринкової системи господарювання жодне підприємство не може працювати прибутково без ретельно підготовленого плану. Досвід організації підприємництва свідчить, що планування діяльності організації набуває все більшого значення у зв'язку зі швидкими змінами в середовищі функціонування підприємства. Що більш динамічним та невизначеним стає середовище діяльності, то більше порядку має бути на самому підприємстві, то більше уваги слід приділяти розробці стратегій та оперативних дій для їх реалізації. Брак чіткого плану є незаперечним свідченням незадовільного управління підприємством. Успіх підприємницького проекту, незалежно від його масштабів, сфери діяльності, форми організації бізнесу, неможливий без чіткого уявлення про перспективи діяльності, без опрацювання надійних орієнтирів і реального плану господарювання. Бізнес-план – це письмовий документ, в якому викладено сутність підприємницької ідеї, шляхи й засоби її реалізації, охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним.

Наявність багатьох факторів, які впливають на зміст, структуру та обсяги бізнес-плану, свідчать, що не існує певної стандартної, універсальної, "найліпшої" форми бізнес-плану. Підходи до його розробки змінюються згідно з характером бізнесу, особливостями його середовища, конкретними цілями бізнес-плану, індивідуальними запитами потенційних інвесторів.

Об'єктом дослідження у випускній роботі обрано підприємство _____ . Основною діяльністю підприємства є _____ .

За результатами аналізу господарської діяльності видно, що підприємство протягом останнього часу не розвивається і не нарощує обсяги діяльності, хоча має такі можливості. Зокрема, зросли виробничі потужності і фондоозброєність працівників, зросла вартість основних та обо-

ротних фондів. При цьому не відбувається нарощування обсягів реалізації і не збільшується продуктивність праці. Що свідчить про не повне використання потужностей підприємства і наявні резерви підвищення ефективності діяльності.

Аналіз результативності діяльності підприємства показав, що протягом досліджуваного періоду показники прибутковості дещо погіршали, але залишаються на досить високому рівні. Фінансовий стан підприємства стійкий і дозволяє при реалізації проекту у випадку нестачі власних коштів залучити позиковий капітал без ризику втрати фінансової стійкості.

Огляд ринку та існуючи у підприємства резерви підвищення ефективності діяльності дозволили визначити перспективний напрямок подальшого розвитку підприємства. Інвестиційним задумом бізнес-плану є _____ . Розрахунок проекту був здійснений на наступні 3 роки, причому на перші півроку – з деталізацією по місяцях, а на останній період (2,5 років) – з деталізацією по кварталах.

Фінансові показники проекту покращуються з періоду до періоду і вже до кінця першого півріччя приймають значення близьке до нормативного. Тобто, можна стверджувати, що даний проект добре вплине на фінансовий стан підприємства. Проект має достатньо високі показники економічної ефективності: внутрішня норма рентабельності склала 48%, що свідчить про високу дохідність проекту і стійкість до впливу факторів ризику. Також слід відмітити високий соціальний статус проекту через те, що види продукції яку планується виробляти розраховані на середній та незаможний класи населення, а створені додаткові робочі місця відіграють значний соціальний ефект у житті суспільства.

У випускній роботі розглянуті питання охорони праці в бухгалтерії базового підприємства.

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Загальні положення та мета випускної роботи	4
2. Етапи виконання та організація захисту випускної роботи бакалав- ра	6
3. Структура і зміст випускної роботи	12
4. Презентація випускної роботи	15
Додатки	17